

Hørings svar vedrørende forskrift om forbud mot utslipp av kloakk fra fritidsbåter i Oslofjorden

Debatten om tømning av kloakk til sjø har engasjert og pågått i mange tråder på det webbaserte forumet Baatplassen.no opp gjennom de siste årene. Dette høringssvaret er ført i pennen av Tobias Brox, men har vært diskutert på forumet. Båtplassen er Norges største webbaserte båtforum, over 7 millioner sideoppslag i juli 2023, rundt hundre tusen registrerte konto. Debattråden angående høringssuttalelsen har over 5000 visninger, har totalt 135 innlegg fra 38 aktive debattanter. En spørreundersøkelse om forumets medlemmer støttet høringssuttalelsen fikk 90 svar, hvorav 50 stiller seg bak høringssuttalelsen, 11 delvis støtter den, og 21 er uenige (det antas at flertallet av disse er mot tømmeforbud). Dette er trolig representativt for mange av forumets mer passive medlemmer også. Jeg vil dermed hevde å skrive høringssutkastet på vegne av mange.

Flertallet av båter i Oslofjorden er trolig små åpne båter uten toalett. Det er også mange båt eiere som bare bruker båten på dagstur og bare gjør sine toalettærender på land. Enkelte båter mangler også septiktank eller tømme mulighet over dekk, og særlig i små båter og verneverdige båter kan det være vanskelig å ettermontere slikt. Et forbud mot utslipp til sjø bør kanskje ha unntak for slike båter. Ifbm spørreundersøkelsen ble det argumentert for at gamle båter bør være unntatt for nye regler på lik linje med at nye krav og forskrifter ikke gjelder for gamle biler og hus.

Vi tror at båtbrukerne grovt kan deles i fem:

1. De som ikke har toalett ombord, eller ikke bruker toalettet ombord.
2. De som alltid har dumpet til sjø og vil fortsette å gjøre det
3. De som respekterer et forbud dersom det er gratis og enkelt å besøke tømme stasjon
4. De som respekterer et forbud og er villig til å betale for å bruke septiktømme stasjoner
5. De som er veldig bevisst på egne og andres utslipp, som alltid tømmer over dekk når det er mulig, og insisterer på at alle andre skal gjøre det samme.

Gruppe 0 faller litt utenom, men det er verd å tenke på at toalettbehov kan komme brått på, særlig dersom man er på tur med barn eller ved helseproblemer. Å holde seg til man kommer til et landtoalett er ikke alltid en reell mulighet.

Det er vanskelig å si noe om størrelsen på de øvrige gruppene, men vårt inntrykk er at gruppe 1 og 2 utgjør majoriteten.

Høringen bygger på et premiss om at det finnes en generell betalingsvilje for levering av båtseptik dersom det innføres forbud mot tømning av septik i Oslofjorden, samt at brukerbetaling ved levering av båtseptik er i tråd med prinsippet «forurensen betaler». Vi tror dette er et falske premisser. I gruppe 2 er betalingsviljen begrenset, og de som dumper gratis (men ulovlig) til sjø blir ikke truffet av prinsippet «forurensen betaler».

Effekten av et forbud

Det er en viss form for polarisering i miljøet mellom gruppe 1 og gruppe 4. Gruppe 1 argumenterer bl.a. med:

- Utslippene fra fritidsflåten er svært små sammenlignet med landbruk og overløpsutslipp
- Totalkostnaden forbundet med tømning av septik over dekk og levering til kloakkrenseanlegg er forholdsvis høy
- Et forbud mot utslipp av septik er symbolpolitikk uten praktiske konsekvenser
- Bruk av tømmestasjoner gir relativt liten mening dersom det ikke er koblet opp mot gode renseanlegg, for Oslofjorden betyr det spesifikt renseanlegg som også fjerner nitrogen - og som er dimensjonert til å tåle uvær.

Akkurat som at røykeloven unektelig har hatt en stor holdningsendrende effekt i Norge, så kan kanskje også et forbud mot utslipp av septik ha en viss holdningsendrende effekt. På sikt vil kanskje gruppe 4 vokse og gruppe 1 synke etter at et forbud er introdusert. Det er imidlertid en vesentlig forskjell her, røyking på offentlig sted er veldig synlig, dumping av septik kan gjøres veldig diskret. Risikoen for å bli oppdaget er omtrent ikke tilstedeværende, risikoen for å bli straffet vil bli enda mindre. Det er derfor en utopi å tro at et forbud vil bli overholdt i noen særlig grad. Det er en rekke land som har innført generelt forbud mot tømning av septik i kystnære strøk - det er vår oppfatning at det meste av båtseptik går rett i sjøen til tross for disse forbudene, samt at «tømning av septik» blir et tema man ikke prater høyt om. Eksempelvis er det ingen kø for å få tømmt septik i Sverige. I Tyrkia kontrolleres det at man benytter tømmestasjoner, det medfører at mange betaler for å tømme en tom tank både når de forlater havn og når de kommer tilbake. Vi anser det som et grunnleggende prinsipp at lover og forskrifter utformes med utgangspunkt i at flest mulig vil følge dem. Det er uheldig med lover og forskrifter som ikke blir fulgt, det medfører en generell redusert respekt for lover og regler.

Det finnes i dag relativt mange tømmestasjoner i Oslofjorden - de fleste av disse blir lite brukt. Et forbud vil føre til litt økt vilje til å bruke disse, men det er en utopi å tro at det finnes en betydningsfull betalingsvilje knyttet til bruken av tømmestasjonene - dersom et forbud mot tømning til sjø kombineres med at det skal betales for tømning til land, så er det ikke urimelig å anta at det fører til

mindre bruk av tømmestasjonene. Det er vanskelig å se at prinsippet «forurensere betaler» kommer til anvendelse dersom det skal koste å bruke pumpene - «forurensere» i denne sammenhengen er de som ulovlig velger å tømme til sjø. Brukerbetaling vil medføre en urimelig økonomisk byrde for de som føler en moralsk forpliktelse til å levere kloakken sin til mottaksstasjon.

Utfordringer med lovlig tømning av septiktank

Dersom man ønsker å vesentlig redusere utslipp fra fritidsflåten, så vil trolig et forbud kombinert med avgift for å benytte tømmestasjon være lite effektivt. Med gruppene som er nevnt innledningsvis vil et forbud treffe gruppe 2 og gruppe 3. Gruppe 2 vil imidlertid fortsette å tømme til sjø om man skal måtte betale for å bruke tømmestasjonene. Et forbud vil antageligvis på sikt medføre at gruppe 1 blir mindre mens gruppe 4 vokser, men for å redusere mengden lovbytere (og særlig treffe gruppe 2) er det et minimum at det følges opp med tilstrekkelig spredning av tømmestasjoner som er enkle å bruke, fungerer, blir vedlikeholdte og er lett tilgjengelige.

Her er det også et informasjonsbehov - det er behov for et effektivt system for å informere båtbrukere om hvor tømmestasjoner finnes, og hvorvidt de er tilgjengelige, åpne og vedlikeholdt. Det finnes til en viss grad tjenester på nett i dag, men ingen av dem er komplette og offisielle, mange blir vedlikeholdt på dugnadsbasis og noen avhenger av kontinuerlig innsats fra enkeltpersoner. Noen må ta ansvar for å vedlikeholde en offentlig tilgjengelig database.

Dersom man har valget mellom å tømme septiken midtfjords eller å ta den med seg for tømning til en travel gjestehavn i en lun bukt, så er det særs viktig at man kan føle seg trygg på at septiktasjonen faktisk er åpen, tilgjengelig og fungerende. Slik er det ikke alltid i dag. Tidvis vil gjestehavsoperatør tillate at båter fortøyer på utsiden av tømmestasjonen, dersom den er i gjestehavn. Av og til er det rett og slett for grunt eller utilgjengelig for at store seilbåter kan legge til. Tidvis kommer man til en stasjon som er i ustand eller av ulike årsaker er vanskelig eller umulig å bruke.

Et annet problem er at de fleste tømmestasjonene er stengt utenfor sesong - en periode som sjeldent er klart definert. Det er forståelig at mange stasjoner er vinterstengte, kostnadene for å holde en stasjon frostfri og tilgjengelig vil trolig være uforvarselig høye sammenlignet med den mengden kloakk som blir levert til stasjonen. Vi anser det som et viktig prinsipp at dersom det ikke er mulig (eller kostnadmessig forsvarlig) å levere fra seg septiken til tømmestasjon, så kan det heller ikke foreligge et forbud mot å dumpe septik til sjø.

I dag finnes det en rekke forbud (utover 300m-grensa) som er vedtatt på kommunalt plan. Disse følger ofte kommunegrenser og er vanskelig å forholde seg til for den jevne fritidsbåtfører. Det er også noe meningsløst at det er forbudt på den

ene siden av en ganske vilkårlig kommunegrense, og tillatt på den andre siden av grensen. Slik sett vil et forbud som gjelder hele Oslofjorden virke mer meningsfullt og være enklere å forholde seg til. Flere av oss er bekymret for at et slikt forbud etterhvert skal spre seg til resten av landet. Langs store deler av kysten vil det ikke være kostnadmessig forsvarlig å ha en høy tetthet av tømmestasjoner, og miljøkostnaden av å bruke drivstoff for å besøke en tømmestasjon langt unna vil nok være høyere enn miljøgevinsten av å få kjørt kloakken gjennom rensesetasje.

Når pumpestasjoner eksisterer, er det en klar fordel at de blir brukt. Det er meningsløst å bruke penger på fasiliteter som benyttes av et fåtall, mens mange dumper septik helt lovlig tre hundre meter unna tømmestasjonen.

Konkrete forslag

- Alle tømmestasjoner må være gratis i bruk. Det er åpenbart at betaling for bruk av pumpene vil føre til at pumpene blir lite brukt, og det er lite rettferdig at lovbrøtere slipper gratis og risikofritt unna, mens de som prøver å følge reglene må betale for det.
- Det må være samsvar mellom rettigheter og plikter. Vi foreslår derfor at forskriften baserer seg på tilgjengelighet på tømme-fasiliteter. I enkleste form kan et septiktømmeforbud gjelde for områder i en viss radius til nærmeste tømmestasjon - deretter kan man sette opp tilbud slik at man i praksis dekker hele eller nesten hele Oslofjorden med et tømme-forbud. Dersom tømmestasjonene av ulike årsaker (f.eks. årstid eller for lite dybde ved tømmestasjonen) ikke kan benyttes, så opphører forbudet, og 300-metersgrensa vil være gjeldende. Denne regelen kan med fordel erstatte alt av kommunale/lokale og regionale forbud.
- Det må finnes en offisiell, åpen database med informasjon om alle tømmestasjonene - og noen må ta ansvar for å vedlikeholde den.

Referanser

- Tråd med utkast til høringsuttalelse: <https://baatplassen.no/i/topic/169305-septikutslipp-forslag-til-kollektiv-innsending-av-lovforslagh%C3%B8ringsuttalelse/>
- Spørreundersøkelse for/mot høringsuttalelsen: <https://baatplassen.no/i/topic/173413-h%C3%B8ringsuttalelse-om-forbud-mot-septikutslipp-sp%C3%B8rreunders%C3%B8kelse/>